

Janneke Soldaat

In Nederland is ongeveer 8% in het leger vrouw, terwijl de overheid streeft naar 20%. We hebben op dit moment (nog) geen vrouwelijke generaal, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en Canada.

Diogenes in Nijmegen was dinsdagavond 6 oktober het toneel van een pittig debat over de positie van vrouwen in het leger. Studentenuitvoerend Voilà had als gasten Beatrijs Ritsema (columniste), Desirée Verweij (docent KMA), Marc Berends (ex-militair) en Angela Hume (majoor/arts) uitgenodigd.

Marijke Naezer en Carola Rothuizen

Is het wenselijk dat er meer vrouwen in het leger komen?

“Ja”, aldus Angela Hume. Volgens haar zijn er al veel actieplannen en activiteiten ter bevordering van het aantal vrouwen in het leger. De meeste vrouwen zitten in de lagere rangen; de vrouwen in hogere rangen bekleden voornamelijk geen militaire functie, maar zijn bijvoorbeeld arts.

“Ja”, zegt ook Marc Berends, voormalig infanterist. “Al zullen de hogere rangen meer openstaan voor vrouwen, aan de basis is dat veel minder”.

“Ja”, zegt ook Desirée Verweij. Volgens haar tasten vrouwen in het leger de gevechtskracht niet aan, mits de vrouwen wel aan de gestelde eisen voldoen. Voor het overgrote deel zijn deze criteria psychologisch van aard, de rest is fysiek; hierin wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen mannen en vrouwen.

Beatrijs Ritsema geeft, als enige in het panel, een negatief antwoord. “Vrouwen hebben alleen iets te zoeken op hun eigen terreinen. Oorlog is net op een – vervelend - kamp gaan. Ze verwijst naar een Amerikaans onderzoek, dat het hoge percentage (on)vrijwillige seks in het Amerikaanse leger aantoonde ten tijde van de vorige Golfoorlog. “In het dagelijkse leven is deze seksuele spanning tussen de seksen er ook, maar dan zit er een laagje vernis omheen, dat in oorlogssituaties ontbreekt”. De ervaringsdeskundigen in het panel, Hume en Berends, bestrijden deze hypothese van Ritsema. Volgens Hume gebeuren er wel eens nare dingen in het leger, vrouwen worden wel eens slachtoffer van seksuele intimidatie of verkrachting, maar het leger is constant bezig dit soort excessen te bestrijden. Ze vertelt uit eigen ervaring: “ik ben ook zes maanden uitgezonden geweest en ik heb geen enkele seksuele toenadering ondervonden. En die 15 vrouwen die er zaten, dat waren wel mijn bikkels en zo werden ze ook door de mannen gezien”. Ook uit het publiek komt commentaar op de stelling van Ritsema. “Vrouwen moeten dus weg omdat mannen hun lul niet in hun broek kunnen houden?”.

Sex

Volgens Verweij is het zelfs noodzakelijk dat er meer vrouwen in het leger komen: onderzoek wijst uit, dat een toename van het aantal vrouwelijke militairen zal leiden tot minder seksuele intimidatie. Een minderheid wordt negatiever bejegend zolang die minder dan de kritische omvang van 20% van het personeel uitmaakt. Daarnaast zullen de vrouwen dan minder snel geneigd zijn hun eigen grenzen overschrijden om te voldoen aan een mannelijke norm. Hume sluit zich hierbij aan: “je krijgt wat minder een “jongens onder elkaar”-sfeertje, wat vaak leidt tot baldadigheid”. Verweij maakt dan ook bezwaar tegen de nadruk op seksualiteit. “Dat er vervelende dingen gebeuren wil ik niet ontkennen, maar dat is in alle bedrijven zo, zeker in bedrijven met een vergelijkbare omvang als het leger. Bovendien zijn veel mannelijke militairen blij met vrouwen in het leger, niet om de seks, maar om gewoon eens een goed gesprek te voeren”. Ze benadrukt dat er in oorlogstijd vreselijke dingen gebeuren, die zeer traumatisch kunnen zijn. Hierover praten kan helpen. Tegelijkertijd nuanceert ze het schrikbeeld van mannen als beesten: “het kan ook gebeuren, dat een man een verkrachting ziet gebeuren en wil ingrijpen, maar dat hij vanwege de door de VN vastgestelde *rules of engagement* geen vrouwen en kinderen in veiligheid mag brengen. De impact van dit soort ervaringen is voor zo’n man enorm”.

Abu Ghraib

Voor het merendeel van het panel is het duidelijk – meer vrouwen in het leger komt de sfeer ten goede en hoeft de gevechtskracht niet aan te tasten. Maar, waarom komen die vrouwen nou niet? Volgens Ritsema eenvoudigweg omdat ze gewoon niet willen. "Ze hebben het nooit gewild, willen het nu niet en zullen het ook in de toekomst niet willen. Die 20% halen we gewoon niet. Vrouwen hebben alleen iets te zoeken op hun eigen terreinen". Ook uit het publiek wordt Ritsema herinnerd aan het biologisch determinisme dat haar standpunt lijkt te omkleven. De universiteit was immers ook een terrein waar vrouwen niet zouden 'horen'?. Volgens Ritsema gaat die vergelijking echter mank. "Je kunt je sowieso afvragen of vrouwen inderdaad wel zo'n verbetering zullen brengen in het leger. Zijn vrouwen wel peace-keepers, getuige de vrouwelijke folteraars in de Abu Ghraib gevangenis?" Verwey pleit ervoor gender en de rechtvaardiging van oorlog los te koppelen. "Ook het thema gehoorzaamheid speelt een grote rol. Bevestigt de conclusie van filosofe Hanna Ahrendt over Eichmann immers niet dat onder bepaalde omstandigheden de meest normale mensen de meest afschuwelijke dingen doen? Je kunt je dan ook afvragen of er hier sprake is van een gender aspect".

MP3-speler

Willen vrouwen echt 'gewoon' het leger niet in, of is er meer aan de hand? Willy Jansen, hoogleraar vrouwenstudies aan de universiteit Nijmegen, neemt het woord: "de toelatingscriteria lijken objectief, maar zijn in feite ingesteld op een mannencultuur. Daarom vallen vrouwen ook af als ze een kind krijgen. Parttime werken is geen optie, als je iets wilt bereiken in deze samenleving moet je vaak meer dan fulltime werken, iets dat bijna onmogelijk is wanneer je dit wilt combineren met de zorg voor kinderen." Hume, zelf een alleenstaande moeder, sluit zich hierbij aan. Nederland loopt op dit gebied inderdaad achter, het is niet ingesteld op werkende moeders. Zij kwam na de geboorte van haar kind tot het besef een 'hogere' plicht te vervullen t.o.v. kinderen die het veel minder goed getroffen hadden dan haar kind.

Een nobel streven, maar is dit haalbaar en realistisch? Kun je van vrouwen (en mannen) verwachten zichzelf een hoger doel te stellen, dat uitstijgt boven de alledaagse beslommeringen en directe verantwoordelijkheden naar je eigen kind toe?. Hume realiseert zich dat, toch vindt ze het zonde dat het krijgen van kinderen een belemmering is voor een carrière in het leger. "Vrouwen stellen zich vaak in op een afgeronde tijd, bijvoorbeeld vier jaar, en gaan eruit omdat ze reguliere bronnen vinden en bijvoorbeeld kinderen willen" aldus Hume. "Niet omdat ze ontevreden zijn over het leger. Maar, hebben we hier ook niet weer teveel last van de Nederlandse moederschapscultuur?" Zij pleit dan ook voor een combinatie van kinderopvang, en het behouden van vrouwen die voor het leger gekozen hebben door bijvoorbeeld coaching.

Het blijft zoeken naar openingen. Alle actieplannen en activiteiten van de overheid ten spijt: heeft dit zin, als het beeld blijft bestaan dat vrouwen de gevechtskracht aantasten, en als het voornemen meer vrouwen binnen te halen niet door de lagere rangen gesteund wordt? En, waaraan kunnen vrouwen zich spiegelen, aangezien de eerste vrouwelijke generaal pas over minstens 5 jaar verwacht wordt? Volgens het commentaar in de zaal schort het dan ook nogal aan de beeldvorming. "In de meeste reclames van defensie zie je alleen maar mannen. Geen wonder dat vrouwen zich niet geroepen voelen".

"Klopt", zegt Berends, "het is net als met een mp3-speler, als er geen reclame voor wordt gemaakt, wil niemand het."